

Wyrok z dnia 16 lutego 1999 r.

II UKN 479/98

Przepis § 10 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszane do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczanie składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.) nie ma zastosowania do adwokatów – członków zespołów adwokackich wykonujących zawód w niepełnym wymiarze.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Stefania Szymańska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 16 lutego 1999 r. sprawy z wniosku Andrzeja W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o wysokość składek, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 2 czerwca 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 13 czerwca 1997 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ł. zawiadomił adwokata Andrzeja W., pobierającego emeryturę i zatrudnionego w zespole adwokackim w niepełnym wymiarze, że od dnia 1 lipca 1997 r. podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne dla adwokata będącego członkiem zespołu adwokackiego nie może być niższa od kwoty odpowiadającej 60% przeciętnego wynagrodzenia.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 22 grudnia 1997 r. oddalił odwołanie Andrzeja W. od powyższej decyzji. W motywach wyroku Sąd podkreślił, że zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz.U. Nr 16, poz. 124 ze zm.) adwokaci - członkowie

zespołów adwokackich korzystają ze świadczeń ubezpieczeniowych na równi z pracownikami, a zatem również nie przewiduje się zwolnienia z obowiązku ubezpieczenia adwokatów pobierających świadczenia emerytalno-rentowe a czynnych nadal zawodowo. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1997 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (Dz.U. Nr 20, poz. 107), podstawa wymiaru składki dla adwokata, będącego członkiem zespołu adwokackiego nie może być niższa od kwoty odpowiadającej 60% przeciętnego wynagrodzenia. W tym stanie zaskarżona decyzja jest prawidłowa.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 2 czerwca 1998 r. oddalił apelację Andrzeja W. jako nieuzasadnioną. W motywach wyroku Sąd Apelacyjny wywiódł, co następuje:

Ubezpieczenie społeczne adwokatów - członków zespołów adwokackich określają przepisy art. 24 Prawa o adwokaturze. W myśl art. 24 ust. 1 tej ustawy, adwokaci - członkowie zespołów adwokackich - podlegają ubezpieczeniu społecznemu na równi z pracownikami i korzystają ze świadczeń przewidzianych dla pracowników, w tym również świadczeń emerytalno-rentowych. Przy ustalaniu prawa do świadczeń pracę w zespołach adwokackich traktuje się jak zatrudnienie, a uzyskane wynagrodzenie jak wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia. Natomiast przepis art. 24 ust. 4 powołanej ustawy zawiera upoważnienia dla Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych do określenia w drodze rozporządzenia zasad opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Przepisy art. 24 ust. 1 i 4 Prawa o adwokaturze wyraźnie więc oddzielają kwestię uprawnień do świadczeń pracowniczych od kwestii określenia wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Przez fakt pracy w zespole adwokat nie staje się pracownikiem. W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne... (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.) wydanym między innymi z upoważnienia art. 24 ust. 4 Prawa o adwokaturze, regulacja dotycząca składek na ubezpieczenie społeczne adwokatów została zamieszczona w rozdziale 6, odrębnie od składek pracowniczych określonych w rozdziale 2. Ponadto przepis ogólny § 1 ust. 1 powołanego rozporządzenia odrębnie wymienia w pkt 1 - pracowników, a w pkt 5 - adwokatów, jako inną grupę zawodową. Zgodnie z § 42 ust. 1 tegoż rozporządzenia, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne adwokatów - członków zespołów adwokackich - stanowi wynik finansowy z tytułu tego członkostwa. Dodany od 1 lipca 1997 r. rozporządzeniem zmieniającym z

dnia 25 lutego 1997 r. (Dz.U. Nr 20, poz. 107) przepis § 42 ust. 1a stanowi, że podstawa wymiaru składki, o której mowa w ust. 1, nie może być niższa od kwoty odpowiadającej 60% przeciętnego wynagrodzenia. Zamieszczony w tym rozdziale przepis § 43 stanowi, że w zakresie zgłaszania do ubezpieczenia, rozliczania składek i świadczeń oraz opłacania składek stosuje się odpowiednio przepisy § 12-18, zamieszczone w rozdziale 2. Oznacza to, że tylko w tym zakresie ustawodawca dopuszcza stosowanie do adwokatów przepisów dotyczących pracowników. Nie ma podstaw prawnych do odpowiedniego stosowania innych przepisów dotyczących opłacania składek za pracowników, poza wymienionymi w § 43; w tym również nie ma podstaw do zastosowania uregulowania zawartego w § 10 ust. 2 powołanego rozporządzenia i wymierzania połowy składki w przypadku pracy emeryta w zespole adwokackim w niepełnym wymiarze. Pracownicy i adwokaci stanowią odrębne grupy zawodowe i tylko poprzez art. 24 ust. 1 Prawa o adwokaturze ci ostatni korzystają z ubezpieczenia i świadczeń przewidzianych dla pracowników, przy założeniu, że jest to praca równorzędna ale nie tożsama. Natomiast zasady opłacania składek ubezpieczeniowych zostały określone odrębnie, z uwzględnieniem specyfiki zawodu. Redakcja § 43 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. nie upoważnia do interpretacji rozszerzającej i odpowiedniego zastosowania w stosunku do adwokatów innych przepisów określających zasady opłacania składek za pracowników - poza wymienionymi przepisami § 12-18 tego rozporządzenia. Regulacja zawarta w § 10 ust. 2 dotyczy wyłącznie pracowników i nie ma upoważnienia do zastosowania jej w stosunku do adwokatów, ani w przepisach rozdziału 6 określających składki na ubezpieczenie społeczne adwokatów, ani w przepisach ogólnych rozdziału 1 tego rozporządzenia.

Wprowadzony od dnia 1 lipca 1997 r. przepis § 42 ust. 1a rozporządzenia określający minimalną wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne adwokatów będących członkami zespołów adwokackich - nie niższą niż 60% przeciętnego wynagrodzenia, określa mniej korzystną niż dotychczas sytuację dla tej grupy zawodowej, a zwłaszcza dla adwokatów pracujących w niepełnym wymiarze. Z drugiej strony jest to regulacja zmierzająca do przybliżenia zasad opłacania składek ubezpieczeniowych przez adwokatów - członków zespołów adwokackich i adwokatów prowadzących kancelarię indywidualną lub wspólnie z innym adwokatem, w stosunku do których od dnia 1 stycznia 1990 r. obowiązuje przepis § 42 ust. 2 powołanego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r., określający mini-

malną podstawę wymiaru składek w kwocie nie niższej niż 60% przeciętnego wynagrodzenia. Trudno zatem podzielić pogląd apelacji, że przepis § 42 ust. 1 a wprowadzony rozporządzeniem zmieniającym z dnia 25 lutego 1997 r. stanowi naruszenie zasady równości praw wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Przez podjęcie pracy w zespole adwokackim, adwokat nie staje się pracownikiem i chociaż na podstawie przepisu szczególnego art. 24 ust. 1 Prawa o adwokaturze korzysta z ubezpieczenia i świadczeń pracowniczych, to jednak status pracownika i adwokata pracującego w zespole jest różny, a zatem nie można w tym kontekście rozpatrywać równości praw. Natomiast w stosunku do całości grupy zawodowej adwokatów przepis § 42 ust. 1a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w wersji znowelizowanej od dnia 1 lipca 1997 r. - nie narusza zasady równości praw, a przeciwnie, stanowi w określonym zakresie uregulowanie wspólne.

W kasacji Andrzej W. wnosi o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temuż Sądowi.

W kasacji opartej na obu podstawach z art. 393¹ KPC zarzuca się:

1) naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności:

- art. 24 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz.U. Nr 16, poz. 124 ze zm.),
- art. 42 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1997 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (Dz.U. Nr 20, poz. 107),
- § 10 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.),
- przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776),
- przepisów ustawy z dnia 28 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.),
- przepisów art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, w szczególności dotyczących równości praw oraz naruszenie uprawnień obywatelskich do niedyskryminowania zarządzeniami Państwa poszczególnych zawodów,

2) naruszenie przepisów postępowania, skoro uchybienia te miały istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności:

- art. 367-391 KPC, a zwłaszcza art. 385 KPC zastrzegającego dla Sądu drugiej instancji możliwość oddalenia apelacji tylko, gdyby była ona bezzasadna,
- art. 176 Konstytucji RP poprzez nieuchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, mimo stwierdzenia, że wyrok ten nie rozważył istotnych podstaw rozstrzygnięcia; „podniesienie dopiero w instancji apelacyjnej zasady rozstrzygnięcia” pozostawiają rozstrzygnięcie to bez możliwości kontroli instancyjnej, to jest zagwarantowanej konstytucyjnie dwuinstancyjności postępowania.

W części uzasadniającej zarzuty skarżący podaje wyliczenie wskazujące, iż uzyskiwane przez niego wynagrodzenie nie pokryje kwoty składki na ubezpieczenie; dlatego podtrzymuje stanowisko, że powinien być traktowany jak pracownik - zgodnie z §10 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 29 stycznia 1990 r. Nie ma bowiem żadnej racji aby zasada ta nie była stosowana „przy składkach” adwokata w zespole adwokackim. Odmienne postępowanie jest przejawem dyskryminacji, także w porównaniu z emerytem - radcą prawnym, notariuszem, pośrednikiem prawnym, którzy w ogóle nie opłacają składek na ubezpieczenie społeczne. Przeciwno takiej wykładni przepisów ponadto przemawiają wskazówki zawarte w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 1992 r., II UZP 16/91, według których jakkolwiek adwokat nie jest pracownikiem, to także gdy jest zatrudniony w zespole adwokackim, a nawet gdy prowadzi kancelarię indywidualną lub w spółce z innym adwokatem, winien płacić składki na ubezpieczenie społeczne jak pracownik, skoro ustawa go z tym statusem przyrównuje.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu kasacji, uznał, że jest ona pozbawiona usprawiedliwionych podstaw i podlega oddaleniu, z następujących powodów:

1. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że nie jest zrozumiałe odniesienie się skarżącego do przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776). Skarżący nie konkretyzuje jakie przepisy tejże ustawy zostały naruszone i dlaczego oraz jakie to miało znaczenie dla wyniku sprawy; szczególnie, że Sądy obu instancji nie odwołały się do przepisów tejże ustawy i nie rozważyły żądania skarżącego w jej aspekcie, co jest zrozumiałe, skoro spór sprowadza się do tego, czy w odniesieniu do skarżącego ma zastosowanie § 42 ust. 1a rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek..., czy też może mieć zastosowanie § 10 ust. 2 tego rozporządzenia.

Również nie zostało wyjaśnione przez skarżącego jakie przepisy ustawy z dnia 28 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.) zostały naruszone przez Sąd Apelacyjny i dlaczego oraz jaki to miało wpływ na rozstrzygnięcie. Należy podkreślić, że żaden z Sądów rozpoznających niniejszą sprawę także nie powołał się na przepisy tejże ustawy, ponieważ nie miały one w sprawie zastosowania.

Brak wskazania konkretnych przepisów, jakie - zdaniem skarżącego - zostały naruszone, uniemożliwia ustosunkowanie się do tych zarzutów.

2. Przechodząc do meritum sprawy Sąd Najwyższy podkreśla, iż w orzecznictwie i doktrynie przyjmowany jest jednolity pogląd, że objęcie adwokatów na równi z pracownikami, między innymi, prawem do świadczeń z tytułu powszechnego zaopatrzenia emerytalnego pracowników i ich rodzin (według dotychczasowego nazewnictwa), nie czyni ich eo ipso pracownikami, ponieważ nie pozostają w stosunku pracy, co odnosi się także do wykonujących swój zawód w zespole adwokackim. To, że - zgodnie z art. 24 ust. 1 Prawa o adwokaturze - przy ustalaniu prawa do świadczeń pracę w zespole adwokackim traktuje się jak zatrudnienie, a uzyskane wynagrodzenie jak wynagrodzenie z tytułu zatrudnienia, nie świadczy, iż zrównanie to powoduje także jednakowe traktowanie adwokata i pracowników w zakresie składek na ubezpieczenie społeczne. Jak trafnie bowiem podkreślono w motywach zaskarżonego wyroku, adwokaci są uznawani nadal za odrębną grupę zawodową. Uprawnione jest stanowisko Sądu Apelacyjnego, że prawodawca wyraźnie oddzielił kwestię uprawnień adwokatów do świadczeń od kwestii określenia wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Wynika to wprost z art. 24 ust. 1 i ust. 4 Prawa o adwokaturze. Konsekwencją tego jest odmienne uregulowanie tej kwestii w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek, co zostało dokładnie przedstawione przez Sąd Apelacyjny.

Zarzut skarżącego, iż powinien być traktowany tak jak pracownik, co ma oznaczać, iż w odniesieniu do niego należy stosować § 10 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r., nie wytrzymuje krytyki w świetle przedstawionych argumentów Sądu Apelacyjnego, z którym Sąd Najwyższy w pełni się zgadza. Sąd Apelacyjny dokonując wykładni § 43 tegoż rozporządzenia słusznie wskazał, iż redakcja § 43 nie upoważnia do rozszerzającej wykładni i odpowiedniego zastosowania w stosunku do adwokatów innych przepisów określających zasady opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za pracowników - poza wymienio-

nymi w nim przepisami § 12-18 tegoż rozporządzenia. Stanowisko takie jest zgodne z zasadą wykładni prawa, iż przepisy szczególne - a do takich niewątpliwie należą przepisy zawarte w rozdziale 6 - podlegają wykładni ścisłej.

Nie jest uprawniony zarzut, jakoby przeciwko stanowisku Sądu Apelacyjnego mają przemawiać wskazówki zawarte w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z 23 stycznia 1992 r., II UZP 16/91 (OSNCP 1992 z. 25, poz. 66). W uchwale tej Sąd Najwyższy zajmował się zagadnieniem, czy adwokat, który wykonuje zawód indywidualnie na podstawie art. 4 ust. 3 Prawa o adwokaturze i ma uprawnienia emerytalne, podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego z art. 24 w związku z art. 37 tej ustawy. Stwierdzenie przez Sąd Najwyższy, że podlega ubezpieczeniu, gdyż należy go traktować nadal tak jak pracownika, w związku z czym powinien nadal opłacać składki na ubezpieczenie społeczne, w niczym nie podważa rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie. Chodziło bowiem tylko o stwierdzenie obowiązku opłacania nadal składek, a nie o to od jakiej podstawy.

Dodanie w § 42 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. ustępu 1a stanowiącego, że podstawa wymiaru składki, o której mowa w ust. 1, nie może być niższa od kwoty odpowiadającej 60% przeciętnego wynagrodzenia, jest ocenione przez skarżącego jako dyskryminacja zawodu adwokackiego w stosunku do sytuacji pracowników, a także do innych zawodów. Należy zatem zwrócić uwagę na trafną ocenę Sądu Apelacyjnego, iż przez podjęcie pracy w zespole adwokackim adwokat nie staje się pracownikiem i jego status jest inny niż pracownika, a więc nie można w tym kontekście rozpatrywać zasady równości wobec prawa. Jeżeli zaś chodzi o całą grupę zawodową adwokatów to przepis ten nie tylko nie narusza tej zasady, a przeciwnie, stanowi w tym zakresie uregulowanie wspólne. Dlatego nie można mówić o naruszeniu zasady równości wobec prawa wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Sąd Najwyższy całkowicie zgadza się z tą argumentacją.

Reasumując tę część wywodów zatem należy stwierdzić, że nie jest usprawiedliwiony zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa materialnego wskazanych w kasacji.

3. Wobec prawidłowego oddalenia apelacji przez Sąd Apelacyjny nie jest uzasadniony zarzut naruszenia przepisów postępowania, a szczególnie art. 385 KPC. Podobnie nie jest trafny zarzut naruszenia art. 176 Konstytucji RP. Apelacja wnioskodawcy została rozpoznana przez Sąd drugiej instancji, a więc przewidziana w tym przepisie zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego została zachowana,

przy czym Sąd Apelacyjny rozważył także te zarzuty podniesione przez skarżącego w odwołaniu, które pominął Sąd Wojewódzki, a co w istocie nie miało wpływu na rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na mocy art. 393¹² KPC.

=====